

II. O ZIEMI WOŁYŃSKIEJ. PRZYWILEJ PRZYWRÓCENIA ZIEMIE WOŁYŃSKIEJ DO KRÓLESTWA POLSKIEGO [26 MAJA 1569 R.]^a

W imię Pańskie amen. Ku wiecznej pamięci. Gdyż pamięć ludzka jest słaba i odmienna, zaczem aby sprawy ludzkie, a nawiczej te, które ku użytkowi a zachowaniu społeczności i towarzystwa ludzkiego należą, za przedłużeniem czasu nie byłyby zniszczone, opatrna ludzi mądrych postanowiła roztropność sprawy wiecznej pamięci godne pisma świadectwem ku wiadomości potomstwu przywodzić.

1.^b A tak My Zygmunt August z łaski Bożej Krol Polski, „Wielki Książd Litewski”^c i k’temu ziemie krakowskiej, sandomirskiej^d, sirackiej, lenczyckiej, kujawskiej, kijowskiej, ruskiej, wołyńskiej, pruskiej, mazowieckiej, podlaskiej, chełmieńskiej, elbińskiej, pomorskiej, żmockiej, inflanckiej etc. pan i dziedzic, oznajmujemy tym listem Naszym, którym wiedzieć to należy, wszem wobec i każdemu z osobna, niniejszym i potym będącego wieku ludziom, iż będąc my przedtym od wielu lat przez wszystkie stany Korony Polskiej i państw Naszych z wielką a częstą pilnością żądani i napominani, abyśmy sejm walny takowy złożyli, na którym o zjednoczeniu dawnym Księstw Naszego Wielkiego Litewskiego z Koroną Polską i też o wykonaniu wszystkich praw i przywilejów Korony i wszystkich państw Naszych sprawa byłaby skończona, ku którym takowym wszech stanów prośbom sejm niniejszy walny za radą i pozwoleniem wszech stanów tak Korony Polskiej, jako i Wielkiego Księstwa Litewskiego, dwudziestego trzeciego dnia miesiąca grudnia przeszłego roku, to jest po [?] Narodzeniu Bożym „tysiącznego pięćsetnego sześćdziesiątego osmego”^e tu w Lublinie złożyliśmy. Ku któremu takowemu głównemu sejmowi rady Nasze, tak duchowne jako i świeckie i posłowie ziemscy [z] zupełną mocą posłani, tak z Korony Polskiej, jako też i z Wielkiego Księstwa Litewskiego wszystkich stanów koronnych i Księstwa Litewskiego tuż^f w sobie bytność zamykając zjechali się. A tak ten sejm walny główny złożony w imię Pańskie tym sposobem zaczawszy, na którym długich a wiele traktatów i namów miawszy, proszeniśmy są i z wielką pilnością przez stany wszelakie Korony Polskiej napomnieni, abyśmy Ziemię Wołyńską, która przed przeszłymi czasy zupełnem a całym prawem do Korony Polskiej zawsze należała, tejsze Koronie, to jest Królestwu Polskiemu przywrócili, a w jej pirwość i całość wszczepili.

My tedy, pamiętając na przysięgę Naszę, którąśmy osobą swą wszem obywatelom koronnym obowiązali wszystkie rzeczy oderwane a od Korony przerzeczonej odłączone wedle mocy Naszej pozyskać a ku przerzeczonemu Królestwu w swą całość przywrócić, mając też to za rzecz pewną tę Ziemię Wołyńską ze wszystkimi jej przyległościami, tak z wielu inych starych dowodów i listów, jako też i z przywileju Zygmunta wielkiego księcia litewskiego starego stryja Naszego¹, całym a zupełnym i niewątpliwym prawem ku Koronie Polskiej należeć, która ziemia jeszcze przed czasem królowania Władysława Jagiełły pradziada Naszego i za czasu wszystkiego królowania jego, także też i syna jego Władysława, polskiego i węgierskiego króla zacnej a wielkiej pamięci, wielkiego stryja Naszego, ku Koronie należała i za jedno nierozdzielne ciało z Koroną Polską poczytaną była, praw swoich a wolności koronnych używała. Którą ziemię acz przesławnej pamięci kroi Kazimirz, dziad Nasz, tym sposobem i kształtem, iż obojemu narodowi nierozdzielnie panował, od Korony Polskiej jako od własnego ciała jej odjętą

^a Tytuł ten występuje w druku pt. Konstytucje, statuta i przywileje (wyd. z r. 1579 i następne edycje) oraz u J. Herburt, Statuta (a za nim w następnych kompendiach). Stamtąd zaczerpnięty został do VL. W wyd. St. Kutrzeby i W. Semkowicza nosi tytuł: Zygmunt August król polski i wielki książę litewski przywraca i wciela do Korony polskiej Ziemię Wołyńską i określa dokładnie warunki tego przyłączenia (Akta unii Polski z Litwą, s. 300). ^b Brak tego numeru w VL i tekst nie został wyodrębniony akapitem. W dalszym ciągu oznaczane są tylko istotniejsze odmianki tekstowe. ^c VL: wielkie książę litewskie. ^d VL: etc. (pominięta została dalsza część tytułu). ^e VL: 1568. ^f VL: też.

¹ Por.: Akta unii Polski z Litwą, nr 55, s. 77: Zygmunt wielki książę litewski, otrzymawszy dożywotnio od króla Władysława godność wielkiego księcia, przyrzeka wierność jemu i Koronie Polskiej i określa swoje wobec nich obowiązki (15 X 1432); podobnie nr 59, s. 90 (20 I 1433).

mieć chciał za niepozwoleniem i prawem sprzeciwieniem wszech stanów koronnych, którzy tak od dziada Naszego, jako od inych po nim będących królów polskich i wielkich książąt litewskich, przodków Naszych, jako też i od Nas samych, tej ziemie pilnie zawsze upominać się nie zaniechali, aby była do Korony przywrócona i przyłączona. A tak My tej powinności Naszej dosyć czyniąc a za pokazaniem dostatecznym przywilejów i tak jasnej sprawiedliwości, za pozwoleniem wszech panów rad Naszych duchownych i świeckich i posłów ziemskich i wszytkiej Rzeczypospolitej koronnej, ze wszytkich rad Naszych duchownych i świeckich, książąt, panów, szlachty i wszego rycerstwa onej Wołyńskiej Ziemie, wzięwszy na siebie ich przysięgę, którą byli oni ku Wielkiemu Księstwu Litewskiemu od niemałego czasu obowiązani, warujemy im i upewniamy tym listem Naszym, że to im i potomstwu ich nic i niwczym i nigdy niema szkodzić wiecznymi czasy.

2. A już tę przerzeczoną Ziemie Wołyńską to jest województwo^g wołyńskie i bractawskie i wszech onej ziemie obywatelów już zaraz wszytkie i każdego z osobna od posłuszeństwa, władzej, powinności i rozkazowania Wielkiego Księstwa Litewskiego na wieczne czasy wyjmujemy i wolnymi czynimy i ku Królestwu Polskiemu jako równych do równych, wolnych do wolnych ludzi a jako własny a prawdziwy członek ku pierwszemu i własnemu ciału a głowie ze wszytkimi i z osobna każdymi jej grodami, zamkami, miastami, miasteczki, wsiami, ziemiami, powiaty i ich wszytkich rzeczy poprzod mianowanych ktorychkolwiek i jakimkolwiek przewiskiem nazwane, przyległościami, przypadkami, własnościami wszelakimi i wszytkimi do tej przerzeczonej Ziemie Wołyńskiej i do ich wszelakich części, tak staradawna^h, jako obyczajem, sposobem i prawem którymkolwiek należących, tak jakoby wszytkość a pospolitość osobliwości a osobliwość wszytkości i pospolitości niwczym nic nie ujmowała, ze wszytkim i wszelakim prawem, państwem i własnością tej Ziemie Wołyńskiej, to jest z województwaⁱ wołyńskiego [i] bractawskiego, przerzeczonej Koronie albo Królestwu Polskiemu jako pierwszemu, prawdziwemu a własnemu ciału jej a głowie w społeczność, w część, własność i w tytuł koronny przywracamy i ku pierwszemu stanowi przywrócić i ony złączyć umyśliliśmy. Jakoż z pewnej wiadomości Naszej a z wolej uprzejmej a osobliwej i za osobliwym a dobrowolnym pozwoleniem rad Naszych duchownych i świeckich, książąt, panów, marszałków, urzędników ziemskich, szlachty i wszego rycerstwa i wszytkich stanów przerzeczonej Ziemie Wołyńskiej tym listem Naszym już zaraz w społeczność, w część i własność Korony Polskiej przywracamy i złączamy, w tytuł Korony^j przywodziemy i ku jednemu ciału nieroznemu i nierozdzielnemu wracamy, wszczepiamy, wpojamy czasy wiecznymi, tak że na potym od swego tego właściwego, prawdziwego a prawego ciała i od głowy Korony Polskiej, tak we wszem cale, jako też jakiejkolwiek części swojej nigdy oderwana ani odłączona żadnym sposobem ani kształtem [nie] może być czasy wiecznymi. I tych wszytkich stanów a obywatelów ziemie tej przerzeczonej, to jest województwa^k wołyńskiego i bractawskiego, każdego podle powołania swego stanu dostojenstwa i obeścia wszytkich przywilejów, wolności, swobod Królestwa Polskiego tak, jako inni^l wszyscy obywatele Korony Polskiej zarowne używać znajdujemy i czynimy, jakoż już tego wszytkiego społecznie mieć, używać i z tego się weselić na wieczne czasy oni i ich potomkowie mają i będą.

3. Także i około ruszenia na wojnę i w dawaniu jakich podatków wedle uchwały a konstytucyje koronnej sejmowej i z pozwolenia ich posłów, na sejm walny koronny z zupełną a nie zamierzoną mocą przysłanych, na wszytkę Koronę Polską położonej, oni i potomkowie ich od Nas i potomków Naszych będą i mają być zachowani wiecznymi czasy.

4. Obiecujemy też sami za siebie i za potomki Nasze, wszytkie powiaty onej ziemie przerzeczonej, to jest województwa^g wołyńskiego i bractawskiego, w ich granicach staradawnych przy Koronie nierozdzielnie będących, wcale i niwczym nienaruszenie zachować wiecznymi czasy.

^g *St. Kutrzeba czytał tu:* wojewostwo, *niżej:* wojewostwa. ^h *VL:* z staradawna. ⁱ *Brak w VL.* ^j *VL:* Korony Polskiej. ^k *Tak St. Kutrzeba;* w *VL:* województwa. *Por. wyżej przypis g.* ^l *Tak w VL; St. Kutrzeba błędnie czytał:* My.

5. A iżby ciż obywatele tej przerzeczonej ziemi, to jest ^mwołyńskiego i braclawskiego województwa^m, rady Nasze duchowne i świeccy, książęta, panięta, szlachta, rycerstwo, także i duchowne stany rzymskiego i greckiego zakonu, obfitą łaskę Naszą poznali, postanawiamy iż ich grody, zamki, miasta osiadłości, miasteczka, wsi ze wszystkimi i każdym z osobna ich poddaniymi przerzeczonymi tej ziemi od wszystkich podatków, w których przedtym i teraz byli, także od płaceniaⁿ wszelakich poborow, myt albo cel, także robienia i poprawowania zamków i mostow Naszych, wedle przywilejów i wolności koronnych wolnymi czyniemy, tak iż w tej mierze ich z innemi koronnemi obywatelmi porównaliśmy i porównujemy i one wszystkich wolności, swobod i zawołania Korony Polskiej uczęsniki uczyniliśmy i być znajdujemy, tylko dwa grosza zwykłej monety polskiej z jednej osiadłej włoki, gdzie sąpomiarne, albo gdzie nie masz włok, grosz z jednego dymu także osiadłego Nam i potomkom Naszym dla wyznania zwierzchności Naszej Królewskiej sobie zostawujemy. A bojarowie ich putni, którzy wojnę służą, po groszu podymnego płacić mają, a zagrodnicy od tego są i mają być wolni.

6. K' temu znajdujemy i osobiłwie to warujemy, iż panowie rady Nasze, duchowne i świeckie, książęta, panowie, szlachta wszystka i każdy z osobna obywatele przerzeczonej Ziemi Wołyńskiej, to jest województwa^g wołyńskiego i braclawskiego, koregożkolwiek stanu, dostojęństwa i porządkuby byli, nie będą ani są powinni podlec egzekucji, począwszy od wszystkich przodków Naszych, królów polskich, wielkich książąt litewskich, przed Aleksandrem będących, jako też i statutowi Aleksandra króla polskiego i ^{o-o}wielkiego księdza litewskiego^o, stryja Naszego, pod datą w Piotrkowie na sejmie walnym we śródę przed niedzielą śródopostną roku Pańskiego ^ptysięcznego pięćsetnego czwartego^p uczynionego² około obyczaju zapisowania dóbr królewskich i innych statutów i ustaw czasu tegoż Aleksandra i Zygmunta, przezacnej pamięci Ojca Naszego, królów polskich, także i za czasu Naszego około egzekucji tego statutu w Piotrkowie, w Warszawie i w Lublinie³ do tych czasów uczynionych, i będziemy je powinni zachować tak, jako i zachowywamy wedle opisanja przywilejów tak od Nas samych, jako i od przodków Naszych, królów polskich i wielkich książąt litewskich, pod pieczęcią Naszą koronną albo Wielkiego Księstwa Litewskiego, im nadanych i potwierdzonych. Jakoż obwarowywamy im to pod przysięgą Naszą Królewską z pozwoleniem wszech rad Naszych, duchownych i świeckich i posłów ziemskich koronnych, w tym ich upewniając, że ta egzekucja, to jest odbieranie dóbr i miast, zamków, dworow, wsi i ziem, gruntów, zamian, wysług, danin wszystkich, od przodków Naszych przodkom ich, także i od Nas samych przodkom ich i im samym nadanych, gdyż oni przy Wielkim Księstwie Litewskim będąc na ten czas, gdy się ta egzekucja za czasu Aleksandra króla, stryja Naszego w Koronie stanowiła, przy Koronie polskiej nie byli i tej egzekucji tak, jako stany koronne dobrowolnie sami to na się uczynili, oni z stany koronnymi na siebie jej nigdy nie przyjmowali ani wznaszali. Także też statutom sejmom ani konstytucjom koronnym nie podlegli, ale teraz dopiero po postanowieniu i dokończeniu tej egzekucji z Koroną Polską złączeni i przywróceni są; z tych przyczyn teraz i na potym ich samych i potomkom^q ich nie dołąże ani im i potomkom ich żadnymi sejmy, wynalazki i konstytucjami sejmowymi koronnymi nic szkodzić nie może, a na ostatek ani też z ich strony obywatelów i posłów ziemskich wołyńskich stanowiona być nie ma wiecznymi czasy. I owszem, wszelakie listy i przywileje, którymkolwiek pismem, łacińskim, polskim albo ruskim pisane i z którejkolwiek przyczyny od przodków Naszych, królów polskich i wielkich książąt litewskich i od Nas samych pod pieczęcią Naszą i z kancelaryjey koronnej albo Wielkiego Księstwa Litewskiego za wierne służby nadane osobom jakiegokolwiek stanu i powołania będącym, mianowicie i osobiłwie wszystkie daniny, nadania, darowizny wieczne, dożywocia, zastawy, zapisania sum pieniężnych wielkich i małych, którymkolwiek sposobem zebranych i do skarbu Naszego Wielkiego Księstwa Litewskiego wniesionych na zamki, miasta, wsi, folwarki i dwory Nasze,

^{m-m} VL: województwa wołyńskiego i braclawskiego. ⁿ VL: płacy. ^g Zob. s. 222 ^{o-o} VL: W.Xcia Lit. ^{p-p} VL: 1504. ^q VL: potomkow.

² Por. Vol. Const., t. I, vol. I, s. 128: Statuta Alexandri regis Petricoviae sancita anno 1504.

³ Por. wyżej, nr LXVI, sejm warszawski 1563 r., oraz nr LXVII, sejm parczewski 1564 r.

tedy wszystkie takowe listy i przywileje wyszej mianowane i z osobna każdy we wszystkich ich i z osobna każdym punkcie i sposobie, tak jako same w sobie opisane są, wydane i objaśnione, tak jakoby wszystko a pospolitość osobliwości, a osobliwość pospolitości i wszystkości nie ujmowała, mocnymi i wiecznymi i żadnym obyczajem nieporuszonymi mieć i zachować chcemy i one zawsze takimi zachowamy My sami i potomki Nasze, króle polskie, zachować [i] niwczym ich nienaruszenie dzierżać tym przywilejem Naszym obowiązujemy. Wszakże od tego czasu dóbr stołu Naszego My z potomki Naszymi, królami polskimi, wedla statutu polskiego rozdawać nie będziemy. A jeśliby którzy z nich na dobra swe ojczyste i dziedziczne listów nie mieli a bez listów onych dóbr spokojnie używali, tedy takowe dobra tymże Wielkiego Księstwa Litewskiego prawem wedle starego i nowego statutu⁴, jako to do tego czasu trzymali, będą dzierżać wiecznymi czasami, ani ku położeniu i pokazaniu na to listów i przywilejów przed Nami i przed żadnym urzędem Naszym żadnym obyczajem nie mogą ani mają być przymuszani.

7. Osobliwie też to tym przerzeczonym panom radom Naszym/ duchownym i świeckim, książętom, panom, urzędnikom ziemskim, szlachcie i wszystkiemu rycerstwu Ziemi Wołyńskiej i poddanym ich z łaski Naszej królewskiej zostawujemy, iż wszelakie sprawy ich, tak u sądów Naszych grodzkich i ziemskich, jako też za apelacjami na sąd Nasz królewski przypadające sprawy, z pany radami Naszymi koronnymi sędzić i odprawować mamy i powinni będziemy statutem litewskim⁵ przez Nas im dzierżać poprzysiężonym, który im wcale zostawujemy. Także konstytucje, uchwały i recesy sejmowe w mocy zostawujemy, tylko z tego statutu wszytek rozdział wojenny o obronie ziemskiej⁶ jako przeciwny wolności koronnym, mocą tego teraźniejszego listu i przywileju Naszego kasujemy i wniwecz obracamy wiecznymi czasami. Wszakże dajemy im moc na sejmikach powiatowych, za listy Naszymi złożonych, tego statutu litewskiego artykułów poprawiać i wedle potrzeby przyczyniać albo ujmować a do Nas na sejm walny koronny przynosić, które, będąc słuszne, My i potomkowie Nasi, królowie polscy, na sejmiech walnych koronnych mocą zwierzchności Naszej królewskiej i sejmowi na on czas będącego potwierdzać obiecujemy i powinni będziemy.

8. To też za prośbą wszech Wołyńskiej Ziemi przerzeczonych stanów zostawujemy, iż we wszelakich sprawach ich sądowych, jako pozwy, wpisywanie do ksiąg, akta i wszelakie potrzeby ich, tak sądów⁷ Naszych grodzkich i ziemskich, jako⁸ z kancelarji Naszej koronnej, dekreta Nasze i we wszystkich potrzebach Naszych królewskich i ziemskich koronnych do nich listy nie jakim innym, jedno ruskim piśmem pisane i odprawowane być mają czasami wiecznymi. A mieskie⁹ sprawy prawa majdebskiego albo jakiegokolwiek innego wezwania ludzi wedle obyczaju koronnego przez urzędniki Nasze koronne i dworu Naszego w tych sprawach i potrzebach ich do Nas i do dworu Naszego przypadające, będą polskim piśmem odprawowane. Ku temu też obiecujemy i powinni będziemy wszech przerzeczonych książąt, Ziemi Wołyńskiej obywatelów i potomków ich, tak rzymskiego jako i greckiego zakonu będących, w ich starodawnej cci¹⁰ i dostojności, jako z przodków swoich i do tego czasu byli, zachować i one wedle cnoty i godności każdego a upodobania Naszego, bez zawady artykułów w statucie koronnym o książętach opisanych⁷, na urzędy zamków, dzierżaw i dworów Naszych przekładać i do ławice rad Naszych, jako i inne szlacheckiego narodu Ziemi Wołyńskich ludzie przypuszczać, zostawiwszy to, że jako panowie rady Nasze duchowne i świeckie, także i ci przerzeczeni książęta w rzeczach sądowych i prawnych zarówno z szlachtą onej Wołyńskiej Ziemi w powieciech swoich na miejscach zwykłych, biorąc listy i pozwy od urzędników na to wysadzonych, pozyskując i sami pozwani będąc, przed sądem Naszym grodzkim i ziemskim sprawować i sędzić się mają i będą powinni. Takimże sposobem obiecujemy i powinni będziemy dostojęństw i dygnitarstw i urzędów Ziemi Naszej Wołyńskiej, duchownych i świeckich, wielkich i małych,

⁷ VL: u sądów. ⁸ VL: jako i. ⁹ VL: miejskie. ¹⁰ VL: czi.

⁴ Tj. statutu I litewskiego z 1529 r., statutu II z 1566 r.

⁵ Statutem II z 1566 r.

⁶ Rozdział III statutu II z 1566 r.

⁷ Idzie tu o przepis przywileju koszyckiego z 1374 r., VL, t. I s. 57.

tak rzymskiego jako i greckiego zakonu będących, nie umniejszać ani zatłumiać, i owszem w całe zachować. A gdy wakować będą, tedy takowe wszystkie dygnitarstwa i urzędy obywatelom Ziemi Wołyńskiej osiadłym stanu szlacheckiego oddawać mamy i powinni będziemy. A tak za takowym złączeniem Ziemi Wołyńskiej z Koroną i Królestwem Naszym Polskim panowie rady Naszej onej Ziemi Wołyńskiej, duchowni i świeccy, uczyniwszy do rady Naszej koronnej przysięgę, między radami Naszemi a posłowie ich ziemscy między posły ziemskimi koronnymi na miejscach im naznaczonych zasiedli i wotowali i na potom wiecznymi czasy zasiadać są i będą powinni.

9. A na wojnie^v hufy swe wedla obyczaju koronnego stawiać mają i na potom ci przerzeczeni wszyscy panowie a^w obywatele Ziemi Wołyńskiej na sejmikach powiatowych na miejscach zwykłych czasów przez listy Nasze im naznaczonych a wedle zwyczaju inych ziem albo wojewodztw^x koronnych, którzyby się jednokolwiek na one sejmiki powiatowe zjechali, obierać mają między sobą posły na sejm walny koronny. A z tych sejmików posłowie ich tak, jako w Koronie Polskiej obyczaj jest, do Włodzimierza^y zjeżdżać się mają. A obranym i posłanym na ten sejm koronny tymże obyczajem i na strawę opatrzenie^z będzie dawano, jako i innym posłom z wojewodztwa^{aa} ruskiego.

10. Naostatek ustawujemy, aby od tego czasu we wszystkich odprawach pospolitych i na chorągwiach ziemskich w tej Ziemi Wołyńskiej przy swych dawnych herbach orła, znaku koronnego herbu, używali.

11.^{ab} A tym wszystkim^{ac} wyżej napisanym rzeczom, artykułom, swobodom i wolnościom^{ac}, które się tu w tym przywileju z pozwoleniem wszech rad Naszych, duchownych i świeckich, i posłów ziemskich koronnych napisały, żadne wynajdowania, żadne przywileje ziemskie albo osobne czyjekolwiek, żadne statuta ani konstytucje sejmowe koronne nie będą nic mogły ani mogą szkodzić i niwczym ubliżać wiecznymi czasy. I owszem, My sami one niwczym nienaruszone pod przysięgą Naszą Królestwu Polskiemu uczynioną pilnie strzec i dzierżeć obiecujemy i powinni będziemy i potomki Nasze, króle polskie, to wszystko także niwczym nienaruszone trzymać i przestrzegać tym listem i przywilejem Naszym obiecujemy wiecznymi czasy. Jakoż na wieczne a nigdy nieporuszone używanie tych wszech wyżej mianowanych rzeczy, swobod i wolności, ^{ad}żeby pospolitość i osobliwość wszystkości i pospolitości^{ad} niwczym nic i nigdy nie ujmowała, dawamy i daliśmy panom radom Naszym duchownym i świeckim onej ziemi, to jest wojewodztwa^{aa} wołyńskiego i bractwa księżtom, panom, starostom, dygnitarzom, urzędnikom ziemskim, szlachcie i wszemu Naszemu zacnemu rycerstwu, obywatelom onej Ziemi Wołyńskiej ten list Nasz i przywilej, podpisawszy go własną ręką i rozkazawszy^{ae} ku niemu zawiesić pieczęć Naszą, z pozwoleniem wszech panów rad Naszych, duchownych i świeckich i posłów ziemskich koronnych, którzy na ten czas przy Nas byli.

Jako napierwej najwielebniejszy w Chrystusie ociec książdz Jakub Uchański arcybiskup gnieźnieński, **legatus natus et Regni primas**^{af}, Filip Padniewski krakowski, Stanisław Karnkowski kujawski, Adam Konarski z Kobylina poznański, Piotr Myszkowski płocki, Wojciech Starosrzebski chełmski biskupi, Sebastian Mielecki kasztelan krakowski i brzeski starosta, Stanisław Myszkowski z Mirowa krakowski i starosta krakowski i ratyński. Piotr Zborowski sandomirski, stobnicki starosta, Olbrycht Łaski siracki, Jan Sirakowski lanczycki i przedecki starosta, Jan z Służewa brzeski, starosta międzyrzecki i koniński, Jan z Barcina Krotowski inowrocławski, Jan Firlej z Dąbrowice lubelski, marszałek koronny, starosta rohatyński, Andrzej Dembowski bełski, starosta rubieszowski, Arnolf Uchański płocki, starosta wyszogrocki, Mikołaj Kiszka z Ciechanowca podlaski, starosta drohobicki, Fabjan Czema malborski, starosta tucholski i stargarski, Achacy Czema pomorski, starosta stumski i gniewski, wojewodowie, Stanisław Sobek z Sulejowa sandomirski, podskarbi koronny, starosta tyiszowiecki i małogoski,

^v VL: wojnę. ^w VL: i. ^x Tak w VL; u St. Kutrzeby: wojewozdw. ^y St. Kutrzeba: Włodzimirza; VL: Włodymierza. ^z Tak w TL; u St. Kutrzeby: opatrzenia. ^{aa} St. Kutrzeba: wojewostwa. ^{ab} W VL dalszy tekst nie został wyodrębniony numerem. ^{ac-ac} VL: wyżej napisanym rzeczom, artykułom, swobodom i wolnościom. ^{ad-ad} VL: żeby pospolitość osobliwości a osobliwość pospolitości. ^{ae} VL: rozkazaliśmy. ^{af} VL opuszcza da-lej świadków, odwołując do wykazu przy akcie inkorporacji Ziemi Podlaskiej, i daje tylko: etc., jako wyżej vide folio 750, numero 13.

Andrzej Dembowski siracki i starosta lanczycki, Adam Drzewicki inowrocławski i starosta gostyński i inowłocki, Stanisław Herbort z Fulsztyna lwowski, starosta Samborski i drohobycki, Stanisław Słupecki lubelski, Andrzej grabia z Tęczyna bełski, Anselm Gostomski płocki, starosta rawski, Zygmunt Wolski czerski, starosta warszawski, Adam Kosiński podlaski, Christof Myszkowski z Mir owa rawski, Jan Kostka z Stemberka gdański, podskarbi ziem pruskich, starosta pucki i czczomski, Hieronim Ossoliński sandecki, Jan Tarło z Szczekarzowic radomski, starosta pilźnieński i łomaski, Mikołaj Ligeza z Bobrku zawichojski, starosta biecki i żydaczowski, Wojciech Przyjemski łęcki, Jan Sienieński z Sienna żarnowski, Jan Christoporski wieluński, Jan Sienieński z Gołogor halicki, Jan Herburt z Fulsztyna sanocki, Szczesny Parys warszawski, starosta czerski, Stanisław Kryski z Drobnina raciański, starosta dobrzyński castelani, Valentyni Dembieński z Dembian kanclerz, Franciszek Krasieński z Krasnego proboszcz płocki etc., podkanclerzy Korony Polskiej, Stanisław Barzy z Błozwie marszałek dworny, starosta śniatyński, Stanisław Ossowski kantor gnieźnieński, referendarz dworny, Jan Borukowski proboszcz lenczycki, kanonik krakowski i warszawski, Symon Ługowski proboszcz miechowski, Stanisław Krasieński scholastyk gnieźnieński, Jan Zaborowski proboszcz sandomirski, Andrzej Patrycy ardiakon wileński, kanonik warszawski, Hieronim Chojewski kanonik poznański, Stanisław Fogielweder scholastyk warszawski, Stanisław Zamojski starosta bełski, Mikołaj Łaski krajczy stołu Naszego, starosta malborski i krasnostawski, Maciej Zaliński podkomorzy Nasz, jasienicki, mściborski i zysmurski starosta, Łukasz Łęcki łożniczy i starosta wolpiński, Erasmus Dembieński chorąży dworny, Jakub Piasecki koniuszy, Erasmus Kroczewski kuchmistrz, Stanisław Karwicki oboźny i latowicki starosta, Bartłomiej Zieliński podkomorzy sandomirski, Mikołaj Tarło chorąży przemyski, Jan Leśniowski podczaszy lwowski i dzierzawca dołiński, Andrzej Firlej z Dąbrowice, Jan Zamojski, Piotr Kłoczewski, Jan Dymitr Solikowski, Stanisław Krasicki, Tomasz Drojowski, Jan Parys sekretarze, urzędnicy i dworzanie Nasi, wierni Nam mili. Dan przez ręce wielbnego księdza Franciszka Krasieńskiego proboszcza płockiego, ardiakona warszawskiego, podkanclerzego koronnego, na^{ag} spólnym walnym sejmie koronnym lubelskim dnia dwudziestego siódmego miesiąca maja roku Pańskiego tysięcznego pięćsetnego sześćdziesiątego dziewiątego, królowania Naszego czterdziestego. **Sigismundus Augustus rex subscripsit.**

III. O KSIĘSTWIE KIJOWSKIM, PRZYWILEJ PRZYWRÓCENIA KSIĘSTWA KIJOWSKIEGO DO KORONY POLSKIEJ [5 CZERWCA 1569 R.]^a

W imię Pańskie, amen. Ku wiecznej pamięci. Gdyż pamięć ludzka jest słaba i odmienna, zaczyn aby sprawy ludzkie, a nawiczej te, które ku użytkowi a zachowaniu społeczności i towarzystwa ludzkiego należą, za przedłużeniem czasu nie byłyby zniszczone, opatrna ludzi mądrych postanowiła roztropność, sprawy wiecznej pamięci godne, pisma świadectwem ku wiadomości potomstwa przywozić.

1.^b A stąd My Zygmunt August z łaskiej bożej Krol Polski, Wielki Książd^c Litewski i k'temu ziemie krakowskiej, sandomirskiej, sieradzkiej, lenczyckiej, kujawskiej, kijowskiej, ruskiej, wołyńskiej, pruskiej, mazowieckiej, podlaskiej, chełmińskiej, elbińskiej, pomorskiej, żmudzkiej, inflandzkiej etc. oznajmujemy tym listem Naszym, którym wiedzieć to należy, wszem wobec i każdemu z osobna, niniejszym i potym będącego wieku ludziom, iż będąc My

^{ag} VL umieszcza odtąd zakończenie aktu.

^a Tytuł zaczerpnięty został z VL, t. II, s. 759 (gdzie z kolei wzięty on został z wydawnictwa: *Konstytucje, statuta i przywileje*, wyd. z r. 1579 i nt.). W edycji St. Kutrzeby i W. Semkowicza (*Akta unii Polski z Litwą*, s. 308 i n.) akt ten, opublikowany w tekście łacińskim i polskim, nosi tytuł: Zygmunt August król polski i wielki książę litewski przywraca i wciela do Korony Polskiej Ziemię Kijowską i określa dokładnie warunki tego wcielenia. Poniżej publikujemy tylko tekst polski, uwzględniając ważniejsze odmianki, występujące w VL.^b W VL tekst ten nie jest tu wyodrębniony akapitem i numerem 1. ^c VL: książę.